

Zadák Zdeněk: Výživa v intenzivní péči

Praha, Grada 2008, 524 stran

V současné době rychlého rozvoje nových poznatků – nejen v různých oborech medicíny, ale i uvnitř každého – přestává být mnoho z nich pro rozsah i pro časovou náročnost pro jednotlivce dostupných. Nutné je proto vítat přehledné zpracování problematiky, která prochází napříč prakticky všemi medicínskými obory a týká se i oboru klinické biochemie.

Prof. MUDr. Z. Zadák, CSc., je jediným autorem rozsáhlé monografie, což není v současné době časté. Vlastní nutriční problematika je pojednána v širokých souvislostech. V první, obecné, části autor popisuje nejdříve účelně, precizně a bez zbytečných detailů metabolické změny, k nimž dochází u nemocných v intenzivní péči a v kritických stavech, a jejich ovlivnění předcházejícím stavem výživy. Ve druhé, speciální, části monografie je pozornost věnována různým konkrétním patofyziologickým a patobiochemickým stavům vyžadujícím nutriční podporu.

V obecné části je věnována pozornost metabolické odpovědi na trauma, úloze hormonů ve stresu a možnostem i limitům jejich léčebného použití. Dále je pojednáno o zajištění rovnováhy vody a elektrolytů, poruchách acidobazické rovnováhy, jejím komplexním hodnocení a úpravě. Autor se podrobně věnuje určení potřeby energie nepřímou kalorimetrií nebo výpočty. Velice komplexně jsou pojaty části o metabolismu a potřebě sacharidů, lipidů a proteinů. Tyto partie, zabývající se vztahy mezi intermediárním a energetickým metabolismem, zdaleka přesahují problematiku vlastního přívodu živin. Hluboké znalosti vyplývající z dlouholetého zájmu prof. Zadáka o lipidy a jejich patologie zde nacházejí plné uplatnění. Ale i zde je všechno účelně nasměrováno k problematice nutriční podpory a její optimální variantě.

Tři kapitoly, věnované mikronutrientům, pojednávají nejprve obecně o jejich charakteristice, funkcích a enterálních i parenterálních potřebách, aby se dále věnovaly problematice jednotlivých vitaminů a vybraných stopových prvků. Kapitola o malnutrici podtrhuje rozdíly mezi prostým a stresovým hladověním. Pozornost věnuje jak klinickému obrazu, tak i laboratorním vyšetřením.

Kapitoly o vlastní parenterální a enterální výživě – po přehledu a zdůvodnění indikací této léčby – se člení na tři kapitoly věnované parenterální výživě a čtyři kapitoly zabývající se enterální výživou. U obou typů výživy může docházet vedle klinických a mechanických komplikací i k metabolickým dysbalancím, v jejichž prevenci, monitorování i úpravě připadá klinicko-biochemickému vyšetření a hodnocení významné místo. Tyto komplikace u parenterální výživy představuje např. přetížení glukózou se zvýšenou produkcí CO₂ nebo hyperalimentace se steatózou jater a zhoršením citlivosti

tkání na inzulín. Dysbalance aminokyselin vede k zhoršení proteosyntézy, jaterní nedostatečnosti a poruchám acidobazické rovnováhy. Přetížení tukovými emulzemi s mastnými kyselinami o středním řetězci (MCT) může zhoršit membránové funkce, vést k acidóze a toxicky postihnout mozek. Význam má prevence karence mikronutrientů, které má opět závažné metabolické následky. Také u komplikací enterální výživy se setkáváme s laboratorně zajímavými tématy, jako jsou možné iontové dysbalance, hyperglykémie nebo realimentační syndrom. Při enterální výživě koncentrovanějšími přípravky hrozí hypernatrémie, dehydratace a retence dusíkatých katabolitů.

Ve speciální části monografie je pojednáno o umělé výživě u vybraných onemocnění a situací v intenzivní péči. Těmto stavům je věnováno neuvěřitelných 16 kapitol, jejichž témata jsou kromě očekávaných, jako je např. umělá výživa při traumatu, v pooperačním období, syndromu systémové zánětlivé odpovědi a sepsi, i detailní pojednání o řadě dalších speciálnějších témat, jako je např. výživa obézních nemocných v intenzivní péči, u diabetika, při transplantaci kostní dřeně a kmenových buněk a další. Nosným textem u všech těchto stavů je vždy vhodné množství energie a podíly jednotlivých živin na jejím krytí. Jednotlivé kapitoly se ale od sebe liší popisem typické metabolické situace, indikacemi nutriční podpory, vlivem terapie základního onemocnění na utilizaci živin a dalšími zvláštnostmi.

Poslední tři kapitoly knihy jsou věnovány složení a funkci nutričního týmu, včetně pracovníka našeho oboru, hodnocení a ekonomickým aspektům umělé výživy a konečně etickým a právním principům při rozhodování o zahájení a ukončení této léčby.

Dílo končí dvě přílohy: první uvádí seznam doporučených postupů ESPEN pro parenterální i enterální výživu, druhá přehled výrobků důležitých pro tuto výživu. Na závěr byla zařazena příloha 18 tabulek s detailními údaji o složení některých roztoků.

Do některých numerických údajů se dostaly drobné chyby, které však z hlediska rozsahu a kvality celého díla nesnižují jeho význam a přínos pro intenzivní medicínu a metabolickou péči.

Prof. MUDr. Antonín Kazda, DrSc.
ÚKBLD 1. LF a VFN
Karlovo nám. 32
120 00 Praha 2
e-mail: kazda@vfn.cz